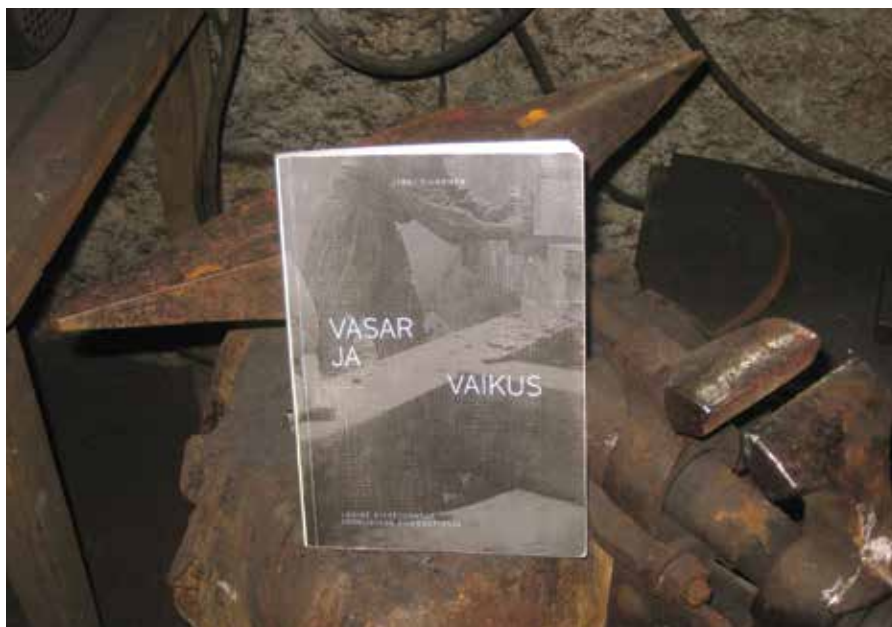

Töö ja vahendite filosoofiast

Kristjan Sisa

Jyrki Siukonen. *Vasar ja vaikus. Lühike sissejuhatus tööriistade filosoofiasse*. Tallinn: Eesti Kunstiakadeemia, 2016. *Paul Tüüri foto.*

On teada, et kunsti defineerimine võib osutada tänamatuks tööks. Soomlase Jyrki Siukoneni uurimus „Vasar ja vaikus“ käsitleb inimest töö- ja loomeprotsessis sedavõrd detailselt ja mitmest vaatepunktist, et suudab tekitada lugejas mõistmise inimlikust loomisest. Teos hõlmab teemasid töövahendi kui sellise vaatlemisest kuni olemuslike küsimusteni tegutseva inimese kohta.

See on hea reisijuht igale käeliselt mõtlevale inimesele ja kasulik abiline ülejäänutele esimeste mõistmiseks.

Skulpturaalne teos

Raamat on tõsiseltvõetav analüütiline tekst inimesest, tööriistast, tööst, loomisest, pedagoogikast, arengust ja selle filosoofiast. Teos on nagu kirjanduslik variant ühest terviklikust ja hästi sobitatud detailidega skulptuurist. Kogu

tekst on loodud piinliku täpsusega, sisaldades meeleolukaid mõttehüppeid, mis viivad lugeja kindlalt, kuid julgelt kohtuma inimesega, kes loob selleks, et teostada ennast kui töövahendit millegi olulise kasvatamiseks.

Jyrki Siukonen esindab skulptori vaatepunkti – seda pole esimestel lehekülgedel märgata, kuid kaua seda varjata pole võimalik. See asjaolu teeb lugemise materiaalse loometööga tegelejatele arvatavasti hõlpsamaks. Teisest küljest võib inimesele, kellel vastav kogemus puudub, osa kirjeldatust kaugeks jääda. Autori sümpaatiat näib kuuluvat endasarnasele isikule, kelle kohta ta kasutab sõna *bricoleur* – meisterdaja, inimene, kes töötab oma kätega ja kasutab oskustöölisega võrreldes käänulisi teid (lk 54).

Esseistlik tekst on hästi liigendatud peatükkideks, mis moodustavad metoodilise materjali loova inimese toimimise ja filosoofia avastamiseks, käsitledes seda kirjeldamatut miskit, millega inimene ühendusse satub, kui paljud tegurid – eeldused, keskkond, areng ja pühendumine ühes kohas ja hetkel konstruktiivselt liituvad.

Autor on struktuuri ohjeldamisega suurepäraselt toime tulnud. Raamat on seda rohkem „jalad maas“, mida rohkem selle teemad „õhku“ tõusevad. See koosneb pidevast teemaarendusest, mida toetavad hästi viidatud tsiitaadid ja faktid. Teemaarenduste tugipunktideks on teiste seas loovisikute Eva Hesse, Constantin Brâncuși, Auguste Rodini, Antti Hyry ja Ludwig Wittgensteini tähelepanekute asjakohane tsiteerimine. Allikaid on kasutatud veenvas järjekorras ja sedavõrd täpselt doseeritud, et need moodustavad olulise osa teemaarendusest.

Raamatu lõpus olev nimeloend on aukartust äratavalt pikk. Pikk on ka teose sünnilugu – 1980–2015.

Eestikeelne tõlge on esitatud erilise sõnatäpsusega. Tõlkija Jaan Pärnamäe oskuslik töö edastab peensusteni algteksti detaile. Lubaksin endale siinkohal hüpoteesi, et soome-ugri keeled, nagu ka teised pika ning paikse arengulooga keeled, sobivad hästi käeliste loometegevustega soetud protsesside teaduslikuks kirjeldamiseks. Siukonen kirjutab:

Keel on tööriist; pärast nelja ja poole peatüki kirjutamist ei saa ma seda kuidagi eitada. Keel oli vahend ka Wittgensteinile, kes püüdis keelt seletada tööriistadest rääkides. Oma esteetikaloengutel 1938. aastal esitas filosoof järgmise võrdpildi.

Olen võrrelnud tihti keelt tööriistakastiga, milles on haamer, meisel, tuletikud, naelu, kruvisid ja liimi. Pole juhus, et need asjad on pandud kokku, ent eri tööriistade vahel on olulisi erinevusi – neil on terve perekond kasutusviise, kuigi pole midagi erinevamat, kui liim ja meisel. (lk 102.)

Seest suurem kui väljast

Must-valge kujundusega tagasihoidlik raamatuke (128 lk) osutub lugemisel avastuslikuks ja laiahaardeliseks retkeks inimese kui looja vaatlemisel. Looja määratlemine on seejuures pisut ebaselge. Näib, et autor omistab looja tiitli inimesele, kes keskendub ja saavutab teatud vajaliku pühendumuse ja virtuoossuse mistahes tegevuse juures, seejuures on erinevad tegevused asetatud rõhutatult horisontaalsele teljele.

Inimloomuses esinevate kaasasündinud eelduste tunnustamine kuulub pedagoogikateaduse alusteadmiste hulka. Siukonen viitab, et õppimine ei ole ainult matkimise kaudu kaasasündinud eelduste arendamine. See on midagi enam, mis imbub õppijasse läbi sünni, ruumi, aja ning koha ning mõnelgi juhul – õnnestub.

Iga töölist, kes on omandanud loomise kunsti, vaatab Jyrki Siukonen loomisprotsessi ja kunstnikuks olemise kaudu. Seejuures on esikohal väärtused ja hoiakud – suhe tehtavaga ja kohaga, kus tööd tehakse. Väga valgustav on teemaarendus tööriista ja inimese teemal – millal teenib tööriist inimest ja millal inimene tööriista?

Looja natuuri vaadeldakse läbi avastusliku, seisundilise, teostusliku, majandusliku, kultuurilise, keelelise, semiootilise või psühholoogilise röntgenprisma. See kõik annab kannatlikule lugejale tagasisidet enesemääratluseks ning erisuguste loojanatuuride mõistmiseks. Tsiteerigem Siukoneni abiga külamehaanik Willie't:

Nõnda see on. Mõned inimesed lihtsalt ei saa mingeid asju selgeks. Aga kui kasvada nende asjade keskel üles, siis on see teadmine sul enam-vähem sees olemas. Aga mõned inimesed võivad isegi kasvada nende asjade keskel ja ometi, ma ei tea, see ei jõua neile kohale. (lk 47.)

Autor kirjeldab kirjeldamatut seoses inimese tegutsemise ja loomisega. Arutledes läheneb ta küsimusele eri vaatepunktidest seni, kuni selle tulemus projitseerub lugeja tajudesse arusaadava kujundina. Raamatus on detailseid ja viidetega varustatud arutlusi näiteks selle üle, mida *ei* mõtle käsitöeline, kuid mis ometi juhib seda, mis on tema looming; milline on tema seisund läbi psühholoogilise, kultuurilise ja filosoofilise vaatepunkti. Selliselt kirjeldamatu ümber tiireldes suudab autor siiski lennata mitme tugipunkti toel aeg-ajalt haaramatusest üle ja lasta lugejal näha, kui tähenduslik, seikluslik ja eesmärgitihe võib olla pühendunult töötava inimese vaade.

Töö ja vahendid

Mõistagi pole raamat meelelahutuslik. Teksti on kergem mõista, kui lugejal on eelnevaid kokkupuuteid käsitöönduse ja loomega. Teos pakub vaimset pidepunkti käelise eneseväljendusega loojatele praegu, 21. sajandil. Enamgi

veel – Siukonen lahendab sellega ühtlasi inimeseks olemise küsimust, tõstes ajahämarusest tähelepanu alla enne tööstusrevolutsiooni kujunenud (ja säilinud) traditsioonilisi töötamise hoiakuid. Raamatus sisaldub vaade inimese käelisele ja vaimsele arengule, mis jõuab arutledes küsimuseni: „Mis saab edasi, kui inimesel tekib võimalus loobuda käelisest eneseteostusest?“ Kuhu edasi, kui tööstusrevolutsioon on saavutanud täiuse?

Teos aitab saada lugejal enda tegutsemise protsessidest paremat ettekujutust ning tõmbab pisut hoogu maha neil, kes tehnoloogiat ülimuslikuks peavad. Sobida võiks see eriti aga loojatele ja leiutajatele, kes arvatavalt enam tunnevad hingesugulust kirjutise autoriga. Teos avab ennast neile, kel püsivust. Seda tuleb lugeda, nagu harjutaks muusikainstrumenti või puidu nikerdamist.

Raamat pakub kirjasõna kaudu paljudele midagi olulist, kuid autor ise jõuab lõpuks tagasihoidliku tõdemuseni, et ainuüksi sõnad – isegi sellisel kujul – pole piisavad. Tuleb keskenduda, harjutada, katsetada, uurida ja olla, ning siis saabki kogemuse võrra rikkamaks. Kirjeldamisest parem on ikkagi millelegi pühendumine. Küllap leitakse siis ka võimalused oma teadmuse väljendamiseks.

Kristjan Sisa. Kristi Jõe foto.

Kristjan Sisa (s 1972) on õppinud Tartu Kunstikoolis kunstilist kujundamist ja Eesti Kunstiakadeemias ehte- ja sepakunsti erialal ning töötanud samas töökodade meister-tehnoloogiaõpetajana. Aastatel 2011–2015 oli ta TÜ Viljandi Kultuuriakadeemia rahvusliku käsitöö osakonna metallitöö lektor, 2013–2015 SA Viljandimaa Loomeinkubaatorid metalli-inkubaatori juhataja. Tegeleb loova käsitöö- ja tehnikapärandi, etnograafia ja pärimuskultuuriga; MTÜ Muhu Pärandikooli liige.

On the philosophy of work and tools

Abstract

This article presents the Estonian translation of the book Hammer and Silence. A Short Introduction to the Philosophy of Tools by the Finnish artist and researcher Jyrki Siukonen.

The topics covered in the book range from observing a tool as such to existential questions about human activity. It is a good guide for anyone with manual dexterity, and of great assistance to the rest who wish to understand them.

The book resembles a literary version of a meticulously detailed sculpture. Jyrki Siukonen presents the sculptor's viewpoint. The author seems to have sympathy for a person like him: a bricoleur, a DIY enthusiast, a person who works with their hands and who, unlike most craftsmen, never takes the easy way out. The discussion of the relationship between tools and human beings is very enlightening: when do tools serve humans and when are humans at the service of tools? The book also examines the prospect of humanity's manual and mental development. This discussion culminates in the following question: "What happens if people are offered the possibility of renouncing the self-fulfilment they find in doing things with their hands?" In other words, once the Industrial Revolution has reached its peak – what then?

This essayistic text has been structured into coherent paragraphs. The more the ideas of the book are thrown around, the more well-grounded the book itself is. The focal points of the discussion include visionaries such as Eva Hesse, Constantin Brâncuși, Auguste Rodin, Antti Hyry, and Ludwig Wittgenstein. The translation into Estonian has been made with pinpoint accuracy. The translator, Jaan Pärnamäe, conveys the details of the source text with great finesse.

Siukonen argues that learning is not only a process of developing innate abilities by imitation. It is something more, something that seeps into a person through birth, space, time, and place; in some instances, this is successful. The author describes the indescribable in the context of human activity and creativity. He examines his topic from several viewpoints until his understanding assumes a clear shape in the readers' minds.

The text is easier to understand if the reader has had contact with handicraft and creative work beforehand. The book provides a mental reference point for creative minds who express themselves by doing things with their hands now, in the twenty first century.